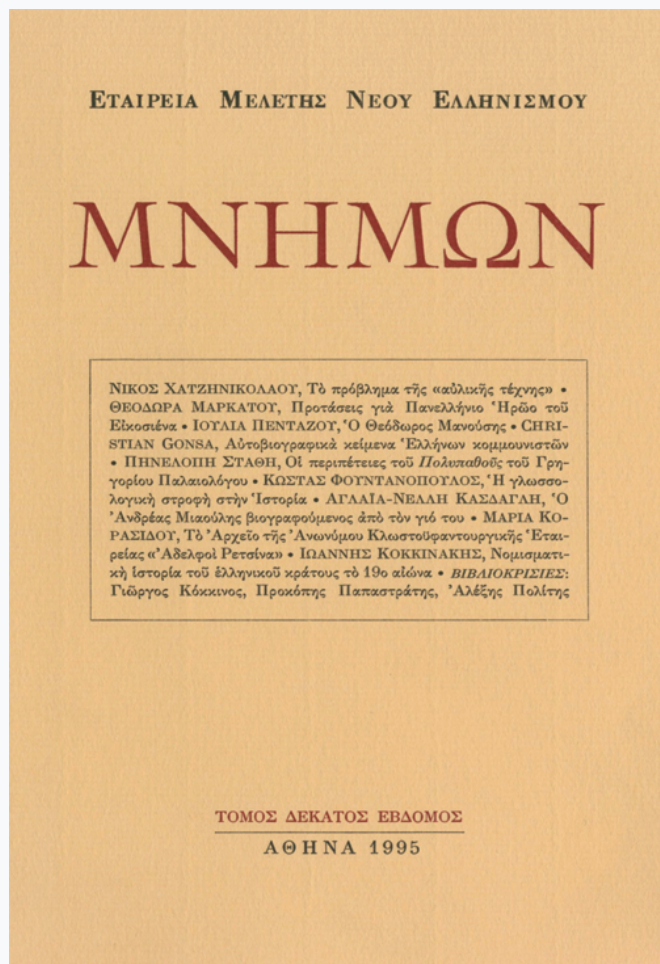

Μνήμων

Τόμ. 17 (1995)

Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΟ ΤΟΥ. ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΤΟΜΑΣ ΓΚΟΡΝΤΟΝ

ΑΓΓΑΛΙΑ-ΝΕΛΛΗ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

doi: [10.12681/mnimon.530](https://doi.org/10.12681/mnimon.530)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΑΣΔΑΓΛΗ Α.-Ν. (1996). Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΟ ΤΟΥ. ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΤΟΜΑΣ ΓΚΟΡΝΤΟΝ. *Μνήμων*, 17, 163–174. <https://doi.org/10.12681/mnimon.530>

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΑΓΛΑΪΑ-ΝΕΛΛΗ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΟ ΤΟΥ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΤΟΜΑΣ ΓΚΟΡΝΤΟΝ¹

Ο Τόμας Γκόρντον (Thomas Gordon —ή Θωμάς Γόρδων, όπως ήταν γνωστός στους Έλληνες της εποχής του και σε γενεές Ελλήνων μαθητών ως τις μέρες μας) ήταν Σκωτσέζος φιλέλληνας (1788-1841), από τους πρώτους που κατέβηκαν στην Ελλάδα το 1821 για να πάρουν ενεργό μέρος στην Επανάσταση. Η παρουσία του στο θέατρο του πολέμου ήταν μάλλον βραχύχρονη (δυο ή τρεις μήνες το 1821 και ένα χρόνο περίπου μεταξύ 1826 και 1827), πράγμα για το οποίο μπορούμε να τον ευγνωμονούμε σήμερα: καθώς το ενδιαφέρον του για την Ελλάδα παρέμεινε ζωντανό σε όλη τη διάρκεια του αγώνα, όταν δεν ήταν ο ίδιος παρών (μετά την απελευθέρωση έζησε για χρόνια στην Ελλάδα και υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό²) συγκέντρωνε συστηματικά πληροφορίες για το τί ακριβώς συνέβαινε στον τόπο. Ολόκληρο δίκτυο από φιλέλληνες ή και Έλληνες του έστελναν λεπτομερείς αναφορές από μεγάλα φιλελληνικά κέντρα (κυρίως το Παρίσι) αλλά και από τον ίδιο τον ελληνικό χώρο: την Πάτρα, τα Επτάνησα, το πολιορκημένο Μεσολόγγι, την Αθήνα. Μερικές εκατοντάδες γράμματα και αναφορές αυτού του τύπου σώζονται στο προσωπικό του αρχείο, που σήμερα φυλάσσεται στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Άμπερντιν, στη Σκωτία. Η συλλογή περιλαμβάνει επίσης έγγραφα από την εποχή της δράσης του Γκόρντον στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1826-27, και αρχειακό υλικό από διάφορες φάσεις του αγώνα —ασφαλώς μέρος μόνο του τεράστιου όγκου τεκμηρίων που συγκέντρωσε και μελέ-

1. Σημειώνω, με τις ευχαριστίες μου, τη βοήθεια του Ε. Χ. Κάσδαγλη, ο οποίος μου υπέδειξε βιβλιογραφικό υλικό που δεν θα ήταν δυνατόν να το βρω στη Σκωτία, και της Κατερίνας Κρίκου-Davis που τα σχόλιά της σε πολλά σημεία έρευνας και παρουσίασης ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητικά.

2. Ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την περίοδο αυτή της ζωής του και της δράσης του σε Βασίλης Δωροβίνης, «Το σπίτι του στρατηγού Thomas Gordon στο Άργος, I-II», *Αρχαιολογία* 47 και 48 (1993).

τῆσε ο Γκόρντον κατά την παραμονή του στο Ἄργος ἀπὸ το 1828 ὡς το 1831, γιὰ νὰ το χρησιμοποιοῦν λίγο ἀργότερα στο δίτομο ἔργο του γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης³.

Το πλούσιο αὐτὸ ἀρχεῖο εἶναι κατὰ μεγάλο μέρος τοῦ ἀνέκδοτο. Ἀπρόσιτο στους Ἑλλήνες ἐρευνητές, λόγῳ ἀπόστασης καὶ ἐλλείψεως καταλόγου, εἶναι ελάχιστα γνωστὰ ἀκόμα καὶ στους ξένους ἱστορικούς, καὶ δὲν ἔχει ἀπὸ κανέναν αξιοποιηθεῖ οὐσιαστικά —ἀν ὅχι τίποτε ἄλλο, ἐξαιτίας τῆς τετραγλωσσίας τῶν ἐγγράφων (αγγλικά, ἐλληνικά καὶ γαλλικά, καθὼς καὶ μερικά ἰταλικά). Ἐτσι, ἡ τυχαία «ἀνακάλυψή» τοῦ ἦταν γιὰ μένα ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἀπροσδόκητης περιπέτειας γεμάτης υποσχέσεις, ποὺ με τὴν πρώτη πρόχειρη καταγραφή τοῦ υλικοῦ φάνηκε ἤδη νὰ διακαιώνονται. Ἡ επικείμενη μηχανογραφημένη καταλογογράφηση τοῦ υλικοῦ θὰ το κάνει προσιτὸ σε κάθε ἐρευνητὴ καὶ θὰ ἐπιτρέψει τῇ σε βάθος μελέτῃ τοῦ⁴.

Ἡ ἐπιστολὴ ποὺ παρουσιάζω σήμερα γράφτηκε το 1830 ἀπὸ τὸν δεῦτερο γιο τοῦ Μιαούλη, τὸν Ἀντώνιο⁵. Ἀπευθύνεται σε κάποιον Ἑγγλέζο —προφανῶς ἐλληνομαθὴ— τὸν Λη⁶, ὁ ὁποῖός του εἶχε θέσει διάφορα ἐρωτήματα σχετικὰ με γεγονότα τῆς Ἐπανάστασης καὶ τῆς σταδιοδρομίας τοῦ πατέρα του. Δὲν ξέρουμε πὼς ἔφτασε ἡ ἐπιστολὴ στα χέρια τοῦ Γκόρντον, ἀλλὰ το εἶδος τῶν ἐρωτημάτων, καὶ ἡ προσοχὴ ποὺ ἀποδίδεται στὴν ἀκριβὴ λεπτομέρεια, δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι πιθανόν ὁ Λη νὰ ἀπευθύνθηκε στὸν Μιαούλη κατὰ παράκληση τοῦ Γκόρντον, ποὺ ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ συνέλεγε πληροφορίες γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς Ἱστορίας του.

Κατὰ το μεγαλύτερο μέρος του, τὸ κείμενο δὲν εἶναι παρά μιὰ σύντομη

3. Thomas Gordon, *A History of the Greek Revolution*, Ἐδιμβούργο καὶ Λονδὶνο 1832.

4. Ἡ καταλογογράφηση πραγματοποιεῖται χάρι σε ἐπιδότηση τοῦ Ἰδρύματος Μποδοσάκη. Θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω καὶ ἀπὸ ἐδῶ τις θερμὲς εὐχαριστίες μου στὸ Ἴδρυμα Υποτροφιών Ἀλέξανδρος Σ. Ωνάσης, γιὰ τὴν ἐπιχορήγηση (1992-1993) ποὺ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ κάνω τὴν προκαταρκτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ἀρχείου· τὸ Ἰόνιο Πανεπιστήμιο γιὰ τὴν ἐπιχορήγηση ποὺ θὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ προχωρήσω τις ἐρευνές μου· τὸν καθηγητὴ Ν. Μ. Παναγιωτάκη, διευθυντὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας, γιὰ τὴν πλούσια βιβλιοθήκη ποὺ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου καὶ στὴν ὁποία μπόρεσα νὰ συμπληρώσω τὰ περισσότερα κενὰ μου· καὶ τέλος, τὸ Τμῆμα Χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Aberdeen, καὶ ἰδιαίτερα τὸν διευθυντὴ τοῦ Mr Colin McLaren, γιὰ τὴν ἀδεια νὰ χρησιμοποιήσω τὸ υλικὸ τοῦ ἀρχείου.

5. Ἀντώνιος Μιαούλης (1800-1836). Ὑπηρετήσε σε ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης ὡς ἀρχιγραμματικὸς τοῦ πατέρα του καὶ ὡς πλοίαρχος. Συνετάξε το Ὑπόμνημα τῆς Ὑδρας (βλ. παρακάτω, σὴμ. 36), στο ὁποῖο καταγράφονται οἱ χρηματικὲς ἀπαιτήσεις τῶν Ὑδραίων γιὰ τις ἀπώλειες ποὺ εἶχαν υποστεί κατὰ τὴν Ἐπανάσταση.

6. Λη: George Lee. Ἄγγλος, τὸν ὁποῖον εἶχε προσλάβει ὁ Ἀνδρέας Λουριώτης στὸ Λονδὶνο ὡς γραμματέα (1824-1827) τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ αγγλικοῦ δανείου. Ἀργότερα ἀνέπτυξε δράση στὴν Ελλάδα.

εξιστόρηση της ζωής του Ανδρέα Μιαούλη πριν από την Ελληνική Επανάσταση· εκεί άλλωστε έγκειται, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, και το κύριο ενδιαφέρον του. Τα βασικά στοιχεία αυτού του βιογραφικού σημειώματος και ο χαρακτηρισμός του Ναυάρχου από πρόσωπο που, μολονότι δεν μπορεί να θεωρηθεί «αντικειμενικός» κριτής, ήταν ωστόσο γνώστης —ή και παρατηρητής— των πραγμάτων από προνομιούχο οπτική γωνία, μπορεί να τα βρει κανείς στην Ιστορία του Γκόρντον —πρόκειται ωστόσο για βιβλίο δυσεύρετο, ελάχιστα γνωστό στην Ελλάδα⁷.

Βιογραφικά στοιχεία για τον Μιαούλη βρίσκονται επίσης διασκορπισμένα σε περιοδικά, εγκυκλοπαίδειες και ιστορίες της Ελληνικής Επανάστασης. Υπάρχουν επίσης λιγότερες πρώιμες βιογραφικές μελέτες ή σημειώματα, καθώς όμως η Ελλάδα δεν έχει παράδοση στην επιστημονική βιογραφία, δεν είναι περίεργο ότι το πιο πρόσφατο έργο αφιερωμένο στο Μιαούλη είναι μια βιογραφία μυθιστορηματική⁸.

Για τα παλαιότερα έργα μπορεί κανείς να συμβουλευτεί τη λιγότερο κριτική παρουσίαση του Κωνσταντίνου Ράδου, στη μελέτη του για την επαναστατική δράση του Μιαούλη⁹. Κατά τη δήλωση του ίδιου του Ράδου, κύριος στόχος της σύντομης μελέτης (96 σελίδες μικρού σχήματος, με άφθονες παρεμβάσεις) είναι να αντικρούσει τις ανακρίβειες που γράφτηκαν για τον Μιαούλη σε διάφορα ιστορικά έργα, αιδίως του διαπρεπούς συγγραφέως της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους (σ. 7). Οι διηγήσεις του Ράδου και του Αντώνιου Μιαούλη έχουν φυσικά ομοιότητες, είναι όμως κάθε άλλο παρά ταυτόσημες. Για ορισμένα περιστατικά η εκδοχή του Μιαούλη θα πρέπει να είναι και η ακριβέστερη, δεν ξέρουμε όμως κατά πόσον η οικογενειακή παράδοση είχε αποκρύψει ή ωραιοποιήσει μερικά άλλα σημεία. Διαφορές στην έμφαση πάντως θα πρέπει να οφείλονται κυρίως σε διαφορά στόχων, απόστασης από

7. Ο Γκόρντον δημοσιεύει —με ελαφρές τροποποιήσεις— μόνο το βιογραφικό μέρος της επιστολής. — Η πρώτη έκδοση της Ιστορίας του θα πρέπει να εξαντλήθηκε γρήγορα, εφόσον ακολούθησε δεύτερη έκδοση (που ήταν όμως και η τελευταία) το 1844. Σε ελληνική μετάφραση έχει δημοσιευθεί μόνο ο πρώτος τόμος (Thomas Gordon, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Βιβλίο Α' - Τόμοι 1-2, μετάφραση Φρίξος Βραχάς, Αθήνα χ.χ.). Η μετάφραση που είχε αναθέσει ο Βλαχογιάννης στον Παπαδιαμάντη δεν είδε ποτέ το φως της δημοσιότητας. Έκδοσή της έχει τώρα προγραμματιστεί από το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (επιμέλεια Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ιστορική εισαγωγή Α. Γλαΐτα Κάσδαγλη). — Μνεία της βιογραφίας του Μιαούλη στην αγγλική απόδοση του Γκόρντον σε Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ. 6, σ. 58 σημ., ενώ μετάφραση αποσπασμάτων του αγγλικού κειμένου βρίσκεται στο δημοσίευμα Γιώργου Ι. Ντεγιάννη, «Πού γεννήθηκε ο Ανδρέας Μιαούλης;», *Αρχαίον Ευβοϊκών Μελετών*, 9 (1962), σ. 196-201.

8. Σπύρος Μελάς, *Ο Ναύαρχος Μιαούλης*, Αθήνα 1932.

9. Κωνστ. Ν. Ράδος, *Ο Μιαούλης προ της Επανάστασης*, Αθήνα 1898.

τα γεγονότα ή και ευρύτερης ιδεολογίας των δύο συγγραφέων. Για παράδειγμα, τον Μιαούλη, αντίθετα από τον Ράδο, δεν τον απασχολεί να προβάλει μαχητικά τα ηρωικά χαρακτηριστικά του πατέρα του κατά την προεπαναστατική εποχή· από την άλλη πλευρά όμως, οι λιγοστές αράδες που αφιερώνει στην έκρηξη της Επανάστασης και την άμεση ανταπόκριση του Μιαούλη δεν αφήνουν να διαφανεί ότι, από κοινού με τους άλλους προκρίτους και νοικοκυραίους της Ύδρας, ο Μιαούλης είχε στην αρχή έντονες αντιρρήσεις για την εξέγερση —θέμα στο οποίο αναφέρεται εκτενώς ο Ράδος (που θεωρεί εξάλλου απόλυτα δικαιολογημένες τις επιφυλάξεις των «φρονίμων»).

Η μεταφορά του κειμένου του Μιαούλη στην Ιστορία του Γκόρντον είναι αποκαλυπτική του τρόπου με τον οποίο ο ιστορικός αντιμετώπιζε τις πηγές του, και συνεπώς παρουσιάζει ένα επιπλέον ενδιαφέρον. Το θέμα υπερβαίνει τα όρια της σύντομης αυτής μελέτης, θα αρκεστώ λοιπόν να σημειώσω ότι, μολονότι ο Γκόρντον δείχνει σεβασμό για την ουσία του περιεχομένου της πηγής του, θεωρεί ότι είναι νόμιμο να προσαρμόσει την παρουσίασή του στις ανάγκες του βιβλίου του: για παράδειγμα, οι σημειώσεις του Μιαούλη ενσωματώνονται μέσα στο κείμενο και συμπληρώνονται, χωρίς αυτό να δηλώνεται, με άλλα επεξηγηματικά σχόλια. Επίσης, ο Γκόρντον συμπύσσει ορισμένα χωρία στα οποία προφανώς θεωρεί ότι ο συγγραφέας μακρηγορεί, και παραλείπει λεπτομέρειες που του φαίνονται επουσιώδεις. Σε μερικά άλλα σημεία απαλύνει το νόημα, ή αλλάζει την απόχρωση μιας φράσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα διαφορετικής προσέγγισης του Έλληνα αποστολέα και του Βρετανού ιστορικού που χρησιμοποίησε το κείμενό του είναι ο διακριτικός τρόπος με τον οποίο αποχρωματίζει ο Γκόρντον δύο φράσεις από τον χαρακτηρισμό του Ναύαρχου. Το αποτέλεσμα πιθανόν να αναρμονιζόταν περισσότερο με τις βρετανικές συμβάσεις —ίσως και με τις προσωπικές ευαισθησίες του Γκόρντον— αλλά αναμφισβήτητα αφαιρεί κάτι από το ήθος του αποστολέα —αν όχι και του αντικειμένου του¹⁰.

Τέλος, μια τρίτη πηγή ενδιαφέροντος είναι το ίδιο το κείμενο και ο συγγραφέας του. Αναπόφευκτα μας προκαλούν το θαυμασμό η παιδεία αλλά και η έντονη συναίσθηση ευθύνης απέναντι στην καταγραφή ιστορικών γεγονότων που μπόρεσε να αποκτήσει στις αρχές του 19ου αιώνα ο γιος ενός ευκατάστατου μεν αλλά οπωσδήποτε αγράμματος Ύδραίου, που από παιδί βρισκόταν στα πλοία¹¹. Μας ελκύουν το ρέον ύφος και η ζωντανή —παρά την προσπά-

10. Βλ. παρακάτω, σημ. 34.

11. Κατά μια πηγή, «ο Αντώνιος υπήρξεν εις εκ των πρώτων μορφωμένων ναυτικών του Αγώνος, διακούςας τα μεν εγκύκλια μαθήματα εν Ύδρα, τα δε της Ναυτικής Τέχνης εις την εν Γενούη Βασιλικήν Σχολήν, ένθα εφοίτησεν επί εν έτος»: Τρύφ. Κωνσταντινίδης, «Αυτόγραφον ημερολόγιον του Αντωνίου Ανδρέου Μιαούλη», *Ναυτική Επιθεώρησης*, τχ. 209 (Ιούλιος-Αύγουστος 1948), σ. 92.

θεια για αποκάθαρση— γλώσσα, αλλά και η αμεσότητα του λόγου και η ακρίβεια με την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να αποδώσει τις πληροφορίες του—έστω και αν σε ορισμένα σημεία δεν πρόκειται παρά για την επίσημη οικογενειακή παράδοση.

Για όλους αυτούς τους λόγους η επιστολή δημοσιεύεται αυτούσια, δηλαδή—με τα λόγια του ίδιου του αποστολέα και κατά τη ρητή επιθυμία του—«όπως την έπεμψε». Αυτό ισχύει και για τη γλωσσική μορφή του κειμένου, με την πεποίθηση ότι σε ένα ιστορικό κείμενο τόσο τα γλωσσικά όσο και τα μορφολογικά φαινόμενα (ορθογραφία-στίξη κτλ.) έχουν ιστορική σημασία, με την έννοια ότι σηματοδοτούν ένα συγκεκριμένο στάδιο εξέλιξης¹².

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ¹³

Πρὸς τὸν Κύριον Γ. Λήν¹⁴

Κύριε!

Περὶ τῶν δύο αἰτήσεων περὶ τῶν ὁποίων μ' ἐπιφορτίσατε νὰ σᾶς δώσω τὰς ἀνηκούσας πληροφορίες, σπεύδω νὰ σᾶς ἐκθέσω ἐν περιλήψει τὰ ἀκόλουθα.

Αὖν Περὶ τοῦ πλοιάρχου, ὃς τις διὰ προσταγῆς τοῦ Μαιτλάνδ¹⁵, ἔμπο-

12. Για την άποψη ότι αλλαγές στη γλώσσα και τη μορφολογία ενός ιστορικού κειμένου οδηγούν προς τη γνώση του ιστορικού κριτηρίου του αναγνώστη, βλ. Εισαγωγή Φίλιππου Ηλίου σε Σταμάτης Πέτρου, *Γράμματα από το 'Αμστερνταμ*, Αθήνα 1976, ιδ. σ. ιβ'-ιδ'. Το μόνο σημείο που δυσκολεύει κάπως τη ροή της ανάγνωσης είναι η μη κανονική χρήση κεφαλαίων και μικρών γραμμάτων μετά από τελεία. Οι λόγοι αυτής της εναλλαγής δεν είναι πάντοτε σαφείς, αλλά μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι την τελεία που ακολουθείται από μικρό γράμμα σε πολλές περιπτώσεις θα την αποδίδαμε σήμερα με άνω τελεία, κόμμα ή παύλα. Προτιμότερο λοιπόν να αφήσουμε τον αναγνώστη να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα. Μοναδική παρέμβαση είναι δυο ή τρεις περιπτώσεις όπου η καταχρηστική χρήση τελείας αντί για κόμμα διορθώθηκε σιωπηρά: επίσης, για πρακτικούς λόγους, δεν ήταν δυνατόν να τηρηθεί η χρήση της βαρείας, την οποία ο Μιαούλης χρησιμοποιεί σε όλες σχεδόν στις μονοσύλλαβες λέξεις και σε όσες τονίζονται στη λήγουσα, χωρίς να λαβαίνει υπόψη του στίξη ή έγκλιση.

13. Το έγγραφο είναι μέρος της συλλογής Gordon (Gordon Papers, MS 1160). Αποτελείται από έξι σελίδες (διαστάσεις περίπου 30 x 21 εκ.), οι οποίες χωρίζονται καθέτως σε δύο ίσα τμήματα. Το αριστερό ήμισυ παραμένει άγραφο, με εξαίρεση τις δυο υποσημειώσεις, πού βρίσκονται στο κάτω μέρος της σελίδας στην οποίαν αναφέρονται και καταλαμβάνουν όλο το πλάτος της. Το χειρόγραφο είναι ευανάγνωστο και επιμελημένο, με δυο ή τρία σβησίματα.

14. Βλ. σημ. 6.

15. Μαιτλάνδ: Sir Thomas Maitland (1759?-1824). Άγγλος στρατιωτικός· αρχιστράτηγος της Μεσογείου και αρμοστής των Ιονίων νήσων από το 1815 ως το θάνατό του.

δίσθη εἰς τὰ νερά τοῦ Μούρτου¹⁶ ἀπὸ τὸ ν' ἀποβιβάσῃ τὰ ἑλληνικὰ Στρατεύματα, οὐτ' ἐγὼ, οὐδ' ὅσοι ἄλλοι ἠδύναντο νὰ μὲ πληροφορήσουν, τοὺς ὁποίους ἔσπευσα νὰ ἐξετάσω, δὲν ἐνθυμοῦνται τ' ὄνομά του.— Προεθέμην προκαριοῦ σκοπὸν νὰ ἐτοιμάσω ἐφημερίδα¹⁷ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν Ναυμαχιῶν, καὶ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην ἤδη καταγίνομαι. ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ πατρός μου θελεῖ μὲ γίνεῖν ἴσως καὶ ἡ περιστάσις αὕτη γνωστή. Ὅταν τελειώσω τὸ ἔργον, θελῶ εὐχαριστήσῃ τὴν διὰ τοῦτο τὸ ἄθρον ἐπιθυμίαν σας.

Βον Περί τοῦ βίου τοῦ Α. Μιαούλη δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς δώσω ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ περιγραφὴν, καθότι πρῶτον μὲν, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰς ἐποχὰς τῶν διαφορῶν συμβάντων του, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ φυλάξω τὴν συρὰν τῆς διηγήσεώς μου. δεύτερον δέ, δὲν μὲ σώζει ἡ μνήμη ὅλα ὅσα τὸν συνέβησαν. διὰ νὰ κάμω βιογραφίαν ἀκριβῆ, εἴν' ἀνάγκη ν' ἀκούσω ἀπὸ τὸν ἴδιον τὴν διήγησιν. Ὅσα μ' εἶναι γνωστὰ περὶ τοῦ βίου του εἶναι τὰ ἐφεξῆς.

Ὁ Α. Μιαούλης υἱὸς τοῦ Δημητρίου Βόκκου Εὐβοέως, ἐγεννήθη εἰς Ὑδραν¹⁸. Εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐμβῆκεν εἰς τὴν θάλασσαν, ταξιδεύων ὡς Μοῦττος μ' ἐν Λατινάδικον¹⁹ πλοῖον τοῦ πατρός του, διοικούμενον ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον τοῦ ἀδελφόν. Παιδίον ἀκόμη, ἐδείκνυε τὴν φυσικὴν εὐτολίμειαν του. κανεῖς τῶν συνηλικιωτῶν του δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν καταβάλῃ, ἢ ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς αὐτόν. Ἦτο ζωηρός, ὀργίλος, καὶ ἀκαμπτος. Περὶ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐνυμφεύθη τὴν Εἰρήνην θυγατέρα σεβασμίον τινος ἱερέως Ὑδραίου ὀνομαζομένου Ἰωάννου Μπίκου. Ἀσθενήσαντος τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ πατρικοῦ του πλοιαρίου, καὶ τὸ ὑπὸ τὴν διευθυνσίην του πρῶτον ταξείδιον ἐστάθη εὐτυχές. ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιστροφὴν συλλογισθεὶς καθ' ὁδὸν ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του, // μετὰ τὴν ἀνάρξωσιν ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ πλοίου, ἐστοχάσθη διὰ νὰ ἦν ανεξαρτητος νὰ ὑπάγῃ εἰς Σμύρνην καὶ ν' ἀγοράσῃ ἄλλο πλοῖον δι' ἑαυτόν. Διὰ τοῦτο διευθύνθη εἰς Σμύρνην μὲ τοιοῦτον σκοπόν, καὶ εὐρὼν ἠγόρασε

16. Μούρτος: νησί στὴν κερκυραϊκὴ θάλασσα, στὴ νότια ακτὴ τῆς Ηπείρου.

17. ἐφημερίδα: ἐδῶ, ἡμερολόγιο στρατιωτικῶν συμβάντων (βλ. Λεξικὸ Δημητράκου). Προφανῶς ὁ Μιαούλης υπονοεῖ τὴ μονογραφία τοῦ Συνοπτικῆς ιστορίας των υπέρ της ελευθερίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος γενομένων ναυμαχιῶν βλ. Κωνσταντινίδης, «Αὐτόγραφον ἡμερολόγιον», ὁ.π., σ. 92.

18. Ὁ Μιαούλης γεννήθηκε τὸ 1769 καὶ πέθανε τὸ 1835. Ἡ πληροφορία γιὰ τὸν τόπο τῆς γέννησής του εἶναι σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ, καὶ θὰ πρέπει νὰ θέσει τέλος στὶς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις γιὰ τὸ θέμα (βλ. λήμμα «Μιαούλης Ἀνδρέας» τοῦ Β. Σφυρόερα στὴν *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα*).

19. λατινάδικον: ιστιοφόρο με τριγωνικὰ πανιά (λατίνια). Κατὰ τὸν Ράδο, «λατινὰδικα ... ἀπεκαλοῦντο τότε τὰ σιταγωγὰ, τὰ προηγηθέντα των παρώνων καὶ των τριστήλων τῆς Εὐπαναστάσεως» (Ράδος, *Μιαούλης*, ὁ.π., σ. 36).

μίαν Σαϊτιάν (1)²⁰. Ἀλλ' ὥς νέος, μὴ ἔχων τότε ἱκανὴν περὶ τὰ τοιαῦτα πεῖ-
ραν δὲν παρετήρησεν ὅτι ἡ Σαϊτιὰ ἦτο παλαιά. εκπλευσας δὲ διὰ τὰ ὑπάγῃ
εἰς Ὑδραν δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν κρατήσῃ ἀπὸ τὰ νερά. τότε ἐγνώρισε τὴν ἀπά-
την του, καὶ φθάσας εἰς Ὑδραν δὲν ἐτόλμησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πατέρα
του, ὅστις μαθὼν τὸ γεγονός ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ τόσο ὥστε δὲν ἤθελε μήτε
νὰ τὸν ἰδῇ, μήτε νὰ τὸν ἀκούσῃ. ἀλλ' αἱ παρακινήσεις τῶν συγγενῶν καὶ τῶν
φίλων κατέπεισαν αὐτὸν νὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ νὰ τὸν προμηθεύσῃ τὰναγκαῖα
διὰ τὰ κινήσῃ εἰς ταξίδειον. Τα ταξείδιά του, ἐπεβησαν εὐτυχῇ, κ' ἐκ τούτου
ἀνέκτησε τὴν εὐνοίαν τοῦ πατρὸς περισσότερον παρὰ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς
του. Μίαν φορὰν μὲ τὸ ἴδιον πλοῖον, κατὰ τὸ νησίον Πρώτη²¹, εἰσῆλθε ν' ἀπαν-
τηθῇ ἀπὸ πειρατικὸν Μαλτέζικον βρίκιον, τὸ ὁποῖον γνωρίζας, διὰ νὰ σώσῃ
τὴν Σαϊτιάν καὶ τὰ χρήματα, προσωρμίσθη εἰς τὰ παρὰ ἡμᾶς ἐκεῖνα καὶ οἱ μὲν
Ναῦται του φοβηθέντες τὸν εγκατέλιπον ὅλοι, ἐκτὸς δύο μικροτέρων ἀδελφῶν
του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὅσα χρήματα εἶχεν εἰς τὸ πλοῖον του, καὶ τοὺς
παρήγγειλε νὰ σπεύσουν νὰ σωθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν Ναυτῶν. Μείνας δὲ
μόνος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκβῇ ἀπὸ τὴν Σαϊτιάν, νομίζων ὅτι οἱ Πειραταὶ δὲν
εὗρωσιν τίποτε νὰ πάρουν, δὲν ἤθελαν τὸν ἐνοχλήσειν. Οἱ Πειραταὶ πλησιά-
σαντες καὶ ἀράξαντες, ἶδαν αὐτὸν ὄρθιον ἐπὶ τῆς πρύμνης· τὸν ἐφώνασαν νὰ
ὑπάγῃ πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν βάρκαν του. ἀποκριθέντος δὲ ὅτι ἦτο μόνος καὶ
οὐδεὶς ἄλλος, εἰς τὸ πλοῖον, ἐπειδὴ ὑπώπτευσαν ἐνεδρᾶν, ἐφώπλισαν ταῖς
βάρκαϊς των κ' ἐπερικύκλωσαν τὴν Σαϊτιάν. πλὴν ὑποπτευόμενοι πάντοτε τὴν
ἐνεδρᾶν, δὲν ἐτόλμων ὄχι μόνον νὰ εἰσπληθίσουν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ πλησιασούν.
ὅθεν ἤρχισαν κατὰ τῆς Σαϊτιάς ζωηρὸν πυροβολισμόν. πληροφορηθέντες ἔπει-
τα // ὅτι δὲν ἦτον ἄλλος εἰμὴ αὐτὸς μόνος, διότι εὐγῆκε καὶ τοὺς ἐφώνασε
πάλιν, ἔλαβαν θάρσος, ἐπλησίασαν, καὶ εἰσπληθίσαντες εἰς τὴν Σαϊτιάν, τὸν
ἔπιασαν καὶ τὸν ἔστρωσαν εὐθὺς εἰς τὸ ξύλον, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ ποῦ ἦσαν
κρυμμένα τὰ χρήματα καὶ ἐπειδὴ ἄλλο δὲν ἔλεγε, παρ' ὅτι δὲν εἶχεν, ἀφοῦ
τὸν ἔδωκαν ἕως 500 καλαῖς ξυλιαῖς εἰς τὰ γλουτία, τὸν ἀφισαν. μετὰ ταῦτα
τὸν παρέστησαν εἰς τὸν Ἀρχηγόν των, παρὰ τοῦ ὁποῖου ἐξετασθεὶς ὁμολόγη-

1. Σαϊτιά. εἶδος πλοίου, τοῦ ὁποῖου ἡ κατασκευὴ ἔμπροσθεν μὲν εἶναι ὡς ἡ τοῦ κα-
ραββίου, ὅπισθεν δὲ ὡς τοῦ Λατινάδικου.— ἡ τὴν ὁποίαν ἐγόρασεν ὁ Μιαούλης Σαϊτιάν
ἦτον ἀνέκαθεν ἰδιοκτησία ἐνὸς Ὁθωμανοῦ Κρητός, ὁ ὁποῖος τὴν ὠνόμαζε Μιαούλη. κ'
ἐντεῦθεν προσέλαβε τὸ ἐπίθετον Μιαούλης ὡς προεῖρηται, τὸ ὁποῖον τῷ ἔμεινεν ἀντὶ τοῦ
καθ' αὐτοῦ πατρωνύματός του Βόγκος.

20. Μία λιγότερο κολακευτικὴ ἐκδοχὴ του περιστατικοῦ εἶναι ὅτι ὁ Μιαούλης «εἰς
Χίον ευρισκόμενος ἔδειρε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Αντώνιον, καὶ κατακρατήσας τὰ κεφάλαια
τοῦ πατρικοῦ πλοίου, ηἰγόρασεν δι' αὐτῶν κρητικὸν πλοῖον Μιαούλ ὀνομαζόμενον, ἐξ ου καὶ
Μιαούλης μετωνομάσθη». Α. Ν. Σαχίνης, «Καταγωγὴ καὶ νεότης», *Εστία*, 23 Ἀπριλίου
1889 [Ἀφιέρωμα στὸν Ἀνδρέα Μιαούλη], σ. 359-360.

21. Πρώτη: Ακατοίκητο νησί κοντὰ στὴν Πύλο.

σεν ὅτι ἦτον ὁ πλοίαρχος τῆς Σαϊτιᾶς, ὅτι χρήματα δὲν τὸν εὐρίσκοντο, καὶ ὅτι οἱ Ναῦται του φοβηθέντες, τὸν παραίτησαν καὶ ἔφυγαν κ.τ.λ.π. Ο πειρατὴς πλοίαρχος τὸν εἶπε νὰ γράψῃ διὰ νὰ τοῦ ἔλθουν χρήματα νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ καϊκίον του. ἀλλ' ὁ Μιαούλης ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ τὸν ἀφίση ἐλεύθερον νὰ ὑπάγῃ εἰς κανὲν τῶν πλησιεστέρων χωριῶν, ὅπου ἴσως ἡμπορέσῃ νὰ δανεισθῇ χρήματα ἀπὸ κανένα γνώριμόν του. οὕτω τὸν ἀπέλυσε μὲ προθεσμίαν ῥητὴν νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, διότι ἀλλέως ἤθελε τοῦ καύσῃ τὸ πλοῖον του. Ο Μιαούλης, μὴ δυνάμενος νὰ σταθῇ ὀρθίος ἀπὸ τὸν βαρὺν δαρμόν, ἔφθασεν ἔρπων εἰς ἓν χωρίον ὅπου τὸν ὑπεδέχθη ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅστις τοῦ ἦτο φίλος.— πρὸς αὐτὸν ἐξέθεσε τὰ δεινὰ του αἰτῶν βοήθειαν, ἀλλ' ἔτερον συμβάν, τὸ ἐξῆς, συνετελεσεν εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ἐλευθερίαν τοῦ καϊκίου του.— πλοίαριον φορτομένον κρασί, ἀγνοοῦν ὅτι εὐρίσκετο ἐκεῖσε πειρατὴς ἦλθε τὴν ἐπαύριον καὶ ἤραξεν. ἢ ἰδὼν τὸ πειρατικόν, ἐσύρθη εἰς τὴν ξηράν. Ο Ἀρχιερεὺς ἔστειλεν ἀμέσως τὴν φρουράν τοῦ Χωρίου, συγκειμένην ἀπὸ Ἀλβανούς, εἰς ὑπεράσπησιν τοῦ κινδυνεύοντος πλοιαρίου, τὸ ὁποῖον κατὰ πρώτην καὶ δευτέραν προσβολὴν οἱ Μαλτέζοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πάρουν, ἀποκρουόμενοι μὲ ζημίαν τῶν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς. δοκιμάσαντες δὲ καὶ τρίτην, με πλειότεραν ἐπιμονήν, φέροντες καὶ τὴν Σαϊτιὰν τοῦ Μιαούλη ἀρματομένην, ἐκκυρίευσαν τὸ πλοίαριον. Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀλιεῖς τινες μὲ τὰ πλοιαριά των ἀγνοοῦντες ὅτι ἐκεῖ ἦτο πειρατικόν ἦλθον καὶ ἀράξουν κατὰ τὸ Νότιον μέρος τῆς Νήσου διὰ νὰ ἡσυχάσουν τὴν νύκτα, ἀλλ' ἰδόντες αὐτὰ οἱ Μαλτέζοι ὑπέλαβον ὅτι μετεκόμεσαν Ἀλβανούς ἐπὶ τῆς Νήσου, καὶ φοβηθέντες διὰ τὸ δεινὸν τῆς θέσεως, ἔκοψαν τὴν Γούμεναν²², ἄφισαν τὰ δύο καϊκια, καὶ ἔφυγον κακὴν // κακῶς — διὰ τοῦ συμβάντος τούτου ὁ Μιαούλης ἐγλύτωσε τὸ πλοῖον του, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσβάς μετὰ τῶν ναυτῶν του, ἔφυγε καὶ ὑπῆγεν εἰς Ὑδραν.

Μὲ τὴν ῥηθεῖσαν Σαϊτιὰν ἐδοῦλενσε καλά. μετὰ καιρὸν ὅμως μὴ οὖσαν εἰς κατάστασιν, τὴν ἐχάλασε καὶ κατεσκευάσε ἄλλην. εἰς ἓν παρὰλιον χωρίον τῆς Εὐβοίας ὀνόματι Πύλῃν. Μετ' αὐτὴν ἠγοράσεν ἓν Γενοβέζικον πλοῖον²³, μὲ τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εὐτυχῇ τινὰ ταξείδια. τὸ ἐπώλησεν ἔπειτα (2) καὶ μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου κατασκεύασεν ὥραϊον καὶ μεγάλον Τρικάρταρον πλοῖον μήκους 40-πηγῶν, μὲ 4 κανόνια ὀρειχάλκινα εἰς τὴν Κάμεραν, ἓν ὥραϊον Μι-

2. εἰς πλοίαρχον Κεφαλῆνα κρατήσας δι' ἑαυτὸν ἓν τέταρτον μετοχήν, καὶ μετ' οὗ πολὺν ὁ Κεφαλῆν οὗτος διὰ αἰσχροῦν ἰδιοτέλειαν, θέλων νὰ ὠφελῇ ἀπὸ τὰς πραγματείας, καὶ ἀπὸ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔφερε, τὸ ἔδωκεν ἔξω εἰς τὸν Κάβο Φονέα²⁴.

22. γούμενα: καραβόσκοινο.

23. [τρικάρταρον]: λέξις σβησμένη ἀπὸ τοῦ ἐπιστολογράφου· ὁ Ράδος χαρακτηρίζει τὸ πλοῖον πάρων (ό.π., σ. 38).

24. Κάβο Φονέα: ακρωτήριο στη νοτιανατολική ακτή της Σάμου.

λιαρδον²⁵, εικόνας, και πολλά λαμπρά σκεύη. Τόσην δὲ κλίσιν εἶχε συλλάβειν εἰς αὐτὸ τὸ πλοῖον ὥστε πᾶν ὅ,τι εἶχε τίμιον εἰς τὸν οἶκον του τὸ μετέφερεν εἰς τὴν ὠραίαν κάμεράν του²⁶.— ἔλθων εἰς Γένοβαν μίαν φορὰν νὰ πωλήσῃ τὸ φορτίον του, ἡ Διοίκησις ἠθέλησε ν' ἀγοράσῃ τὸ ὠραῖον αὐτὸ πλοῖον προσφέρουσα καλὴν τιμὴν. ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς αὐτὸ, δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὸ πωλήσῃ. Τελευταῖον ἔλθων εἰς Ἀργαζήραν²⁷ μὲ φορτίον σίτου, δι' ἰδιὸν του λογαριασμόν, καὶ ἀκούσας ὅτι αἱ τιμαὶ ἦσαν ἀνώτεραι εἰς τὸ Κάδιξ, ἐσηκωθὴ νὰ ὑπαγῇ ἐκεῖ. λλ' εἰς τὸν πλοῦν του ἔπεσεν ἐξ ἀπροσεξίας εἰς τὴν ξέραν τοῦ Ἀκρωτηρίου Ταρίφας²⁸.— Ἀφοῦ ἔχασε τὸ πλοῖον του καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν του, δὲν ἀπηλπίσθη οὐτ' ἐδειλίασεν. λλ' ὑποφέρων μὲ τὴν συνήθη του ἀταραξίαν ψυχῆς, τὴν δυστυχίαν, μετέβη εἰς Γένοβαν ὅπως εὖρη βοήθειαν ἀπὸ τινος φίλους του ἐμπορευομένους ἐκεῖ. Ἰς ἐξ αὐτῶν τῶν φίλων του ὀνομαζόμενος Ῥεσσέτης τὸν ἐνεπιστεύθη καὶ τὸν ἐδάνεισεν ὀκτὼ χιλιάδες δίστηλα²⁹, μὲ τὰ ὅποια ἠγόρασε πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὠνοματοθέτησεν Ἡρακλῆ, χωρητικὸν 9/χιλ[ιάδ]ων περίπου κοιλῶν³⁰, καὶ τὸ πλοῖον αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ ἐπανόρθωσίς του, διότι μετ' οὐ πολὺ κερδήσας ἱκανά, ἐπλήρωσεν τὸ δάνειόν του. ἔλαβεν ἑπομένως γνωριμίαν μὲ κάποιον Θωμᾶν Βουλσῶνα³¹ ἔμπορον εἰς Μάλταν, ὅστις γνωρίσας τὴν τιμιότητά του, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν θαλασσινὴν ἐμπειρίαν του, // τὸν ἔλαβεν εἰς μεγάλην ὑπόληψιν, καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ συνεργὸν εἰς τὸ ἐμπόριόν του. τὸν εἶχε συμφωνήσει, καὶ τὸν ἐπῶλει πραγματείας κατὰ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἔτρεχαν εἰς τὸν τόπον, καὶ ὁ Μιαούλης ὑπῆγαιεν εἰς τὰ μέρη τῆς Τουρκίας νὰ τὰς πωλῇ ὠφελούμενος τὸ κέρδος, τοιοῦτωτρόπως μὲ τὸν ῥηθέντα φίλον του Ἀγγλον ἔκαμε τύχην. Μὲ τὸ ἴδιον αὐτὸ πλοῖον ἐναυμάχησεν μεταξὺ Μα-

25. Μιλιάρδον: προφανῶς μπιλιάρδο.

26. Πρβ. Ράδο: «μόνον ο διάκοσμος της αιθούσης του μεγαλοπρεπούς πλοιάρχου και τα επιτραπέζια σκεύη υπελογίσθησαν εις πλείονα των πεντακισχιλίων διστήλων». Κατὰ τὸν ἴδιο συγγραφέα, «το λαμπρότατον των ελληνικῶν σκαφῶν» εἶχε ναυπηγηθεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία «του ἐμπειροτέρου των Ὑδραίων ναυπηγῶν», εἶχε εἴκοσι δύο πυροβόλα καὶ πλήρωμα εκατὸν πέντε ἀνδρῶν, καὶ «ἔδωκε το σύνθημα ἀληθοῦς ναυπηγικῆς αναμορφώσεως τοῦ ελληνικοῦ ναυτικοῦ» (Ράδος, ὁ.π., σ. 38).

27. Αργαζήρα: Algeciras, ὀχυρὸ λιμάνι τῆς Ἰσπανίας, στα δυτικὰ του Γιβραλτάρ καὶ 110 περίπου χιλιόμετρα ἀνατολικά του Κάδιξ. Το ἀκρωτήριο τῆς Ταρίφας εἶναι τὸ νοτιότερο ἄκρο τῆς Ἰβηρικῆς Χερσονήσου καὶ βρίσκεται μεταξύ «Αργαζήρας» καὶ Κάδιξ.

28. Το περιστατικὸ ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἑμερσον. Βλ. παράρτημα.

29. δίστηλα: κολονάτα, παλιὸ ἰσπανικὸ νόμισμα. Ο Γκόρντον ἀποδίδει τὸ ποσὸν ὡς «8,000 dollars».

30. κοιλιά: μέτρο βάρους στὴν Οθωμανικὴ Αυτοκρατορία, ποὺ ἡ ἰσοδυναμία του ποῖκιλλε κατὰ ἐποχάς καὶ περιοχές· ὁ Γκόρντον δίνει σὲ παρένθεση τὴν ἀντιστοιχία «about 250 tons».

31. Θωμὰ Βουλσῶνα: Thomas Wilson (πρβ. Γκόρντον).

γiόρκας και Ἀλγγερίου μὲ Γαλλικὸν καταγωγικὸν βρίκιον 14 Κανονίων και τὸ ἡνάγκασε νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν μὲ πολλὴν ζημίαν του.—Ἐντεῦθεν ὁ πόλεμος τῆς Γαλλίας, και τ' ἀλλεπάλληλα συμβάντα εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ἐσύστησαν τὴν προτέραν τοῦ Μιαούλη κατάστασιν, και τὴν ἐπηύξησαν ἔτι μᾶλλον περισσότερον.

Περὶ τὰ 1812 κατεσκεύασε τὸ βρίκιον ὁ Ἄρης προσδιορισμένον διὰ τὸν πρωτότοκον υἱὸν του Δημήτριον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου Ναυαρχίς, εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας. ἔγινε συμμετοχὸς εἰς ἄλλα δύο πλοῖα, και ταξιδεύων ἕως το 1817 μὲ τὸ εἰρημένον πλοῖον του ὁ Ἡρακλῆς, ἔκαμε τότε παῦσιν τῶν κόπων μὲ ἀπόφασιν νὰ περάσῃ ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του εἰς Ὑδραν. ἀλλ' εἰς τὴν ἀξιωμανημένον ἐποχὴν τοῦ 1821 ἔτους, καταφρονήσας και κίνδυνον και κόπους, και παραιτήσας τὴν ἡσυχίαν του ἔσπευσε νὰ τρέξῃ μὲ τὸ πλοῖον του ὁ Ἄρης εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος. τὸν αὐτὸν χρόνον κατεσκεύασε και ἕτερον βρίκιον, ὅλον ἐξ ἰδίων του χωρὶς νὰ λάβῃ συμμετοχὸν ἄλλον τινα, μήκους 33-πηχῶν τὸ ὁποῖον ὠνοματοθέτησεν ὁ Κύμων κ' ἐπροσδιώρησε διὰ τὸν δεῦτερον υἱὸν του τὸν Ἀντώνιον. ἄλλα τὸ βρίκιον τοῦτο ἐνανάγισεν εἰς τὴν νῆσον Ὀλδέρνη³² κατὰ τὸ 1826, ὅτε ἔφερε τὰ ἐπίσημα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἔγγραφα, δι' ὧν ἐζητεῖτο παρ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἡ ὑπεράσπησις τῆς Μεγάλης Βρετανίας.—τὸ δὲ πρῶτον πλοῖον του ὁ Ἡρακλῆς ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν ἐμπορησμὸν τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ εἰς Χιον κατὰ τὸ 1822 μὲ τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη.—εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ὅσα διηγεῖται ὁ Κύριος Ἑμερσον περὶ τοῦ Μιαούλη ὅταν ἐπιᾶσθῃ ἀπὸ τὸν Νέλσωνα³³. διότι ὁ Κορς Ἑμερσον τὰ ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ἴδιον Μιαούλην παρόντος και ἐμοῦ, και δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ταῦτα εἶναι ἀκριβῆ.

Ἐδῶ παύω τὴν διήγησιν, καθότι τὰ μετὰ ταῦτα // συμβάντα τοῦ Μιαούλη θέλω αναφέρειν ἀκολούθως εἰς τὴν ἐφημερίδα τῶν λληνικῶν Ναυμαχιῶν. ἐριζομαι μόνον νὰ εἶπω ὀλίγα περὶ τοῦ χαρακτῆρος του.

Ὁ Μιαούλης εἶναι ἀνὴρ φύσει γενναῖος, δραστήριος, ἄοκνος, και ἐμπειρότατος εἰς τὴν ναυτηλίαν. ἡ φύσις τρώντι τὸν ἐπροίκισε μ' ἐκεῖνα τὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὸν εὐτολμον και θαρῶρα λαῖον ἄνδρα. τὰ κατορθώματά του εἶναι ἱκανὰ πρὸς τοῦτο δείγματα. Ἡθικῶς ἐξεταζόμενος, εἶναι σοβαρὸς, σκεπτικὸς, ἀμετάτρεπτος εἰς τὰς βουλὰς του και ἐπίμονος. γράμματα δὲν ἐξεύρει πλὴν ἔχει φυσικὸν πνεῦμα, τοῦ ὁποῖου τὴν ζωηρότητα και γρηγορότητα, δὲν ἐσμίκρυνεν ποσῶς οὐδ' αὐτὸ τὸ γῆρας. συμμορφοῦται

32. Ολδέρνη: τὸ βρετανικὸ νησάκι Alderney τῆς Μάγχης.

33. κύριος Ἑμερσον: James Emerson, ἀργότερα Sir James Emerson Tennent. Βρετανὸς φιλέλληνας. Δημοσίευσεν τις εντυπώσεις του ἀπὸ τὴν επαναστατημένην Ἑλλάδα στο συλλογικὸ τόμο *A Picture of Greece in 1825, as Exhibited in the Personal Narratives of James Emerson, Count Pecchio, and W. H. Humphreys*, 2 τόμοι, Λονδίνο 1825. Βλ. παράρτημα στο τέλος αὐτοῦ του ἀρθρου.

κατὰ τὰς περιστάσεις, τὰ ἤθη καὶ τὰς συνηθείας τοῦ τόπου, κάμνει ὅτι συνήθως λέγεται καλόν, καὶ ἀποφεύγει πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους καλῶς ἢ κακῶς τεθειμένους³⁴.

Περὶ δὲ τοῦ ὑπομνήματος τῆς Νήσου Ὑδρας, περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς εἶχα λαλήσει προφορικῶς, ἐπειδὴ δὲν ἔχω καμμίαν εἴδησιν ἀπὸ τὸν Κον Πάλμα³⁵, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ ἀφιέρωσα, τὶ ἐπέκαμεν ἢ τὶ σκοπεῖ νὰ τὸ κάμη, ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω ἐὰν εἴσθε εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην γνώμην, τὴν ὁποίαν μ' ἐξηγήσατε, διὰ νὰ δυνθῶ νὰ σᾶς τὸ διευθύνω³⁶.

Ταῦτα ἐνόμισα ἱκανὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς περιέργειας σας. τοῦτον καὶ μόνον τὸν σκοπὸν εἶχα εἰς τὸν νοῦν γράφων. Ἐὰν ὅμως αὐτὰ ἤθελαν παρ' ἐλπίδα χρησιμεύσει εἰς τινὰς ὡς ἀντικείμενον δημοσιεύσεως, εἴμ' εὐελπίς ὅτι δὲν θέλουν ἀλλοιωθῇ κατ' ἀρέσκειαν, ἀλλὰ θέλουν κοινοποιηθῇ τοιαῦτα ὡς σᾶς τὰ πέμπω.

Δεχθῆτε, κυριε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς σᾶς ὑποληψεῶς μου καὶ ἀγάτης

Ἀντώνιος Α. Μιαούλης

Ἐν Ναυπλίῳ

τὴν αἰὸν Ἰουνίου 1830

34. Στο σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ ἐπισημάνουμε τὶς φαινομενικὰ ἀνεπαίσθητες, καὶ ὅμως σημαντικὲς ἀλλαγές που ἐπέφερε στο πρῶτότυπο ὁ Γκόρντον. Ἡ φράση «κάμνει ὅ,τι συνήθως λέγεται καλόν» ἀποδίδεται «τον ευχαριστεῖ νὰ κάνει τὸ καλόν» («delights in doing good»), ἐνῶ στο θέμα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων παραλείπεται ἐντελῶς ὁ ἐνδεικτικὸς (για τὸν τρόπο σκέψης τοῦ συγγραφέα) προσδιορισμὸς «καλῶς ἢ κακῶς τεθειμένους».

35. Πάλμα: κόμης Alerino Palma (1776-1851). Ἰταλὸς φιλέλληνας, νομομαθὴς καὶ συγγραφέας. Ὑπηρετήσε τὸ νεοσύστατο ἐλληνικὸ κράτος ὡς ἀρεοπαγίτης καὶ νομικός.

36. Κατὰ τὸν Ράδο, ἡ πραγματεία τοῦ Ἀντωνίου Μιαούλη «Ὑπόμνημα περὶ τῆς νήσου Ὑδρας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατωκίθη μέχρι τοῦ ἐτους 1821» γράφτηκε τὸ 1829 (Ράδος, Μιαούλης, ὁ.π., σ. 10).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παραθέτω εδώ την περιγραφή του Έμερσον για τον Μιαούλη, εφόσον τέτοιες μαρτυρίες από αυτόπτες μάρτυρες σπανίζουν και το βιβλίο είναι δυσεύρετο³⁷. Κατά τον Αντώνιο Μιαούλη, ο πατέρας του μίλησε ο ίδιος στον Έμερσον για τη σύλληψή του από τον Νέλσον την εποχή του ηπειρωτικού αποκλεισμού.

May 23 [1825].— *...My reception from Miaulis was in the highest degree kind and hospitable, and, on learning that my intention was to stop for a short time with the fleet, he requested me to remain on board his own vessel, and immediately assigned me a state room off his cabin.*

Miaulis is a man from fifty to sixty years old, his figure somewhat clumsy, but with a countenance peculiarly expressive of intelligence, humanity, and good-nature. His family have been long established at Hydra, and he has himself been accustomed to the sea from a child. Being intrusted at nineteen by his father with the management of a small brig which traded in the Archipelago, his successes in trade were equal to any of his countrymen, and about fifteen years ago, he was amongst the richest of the islanders; but the unfortunate loss of a vessel on the coast of Spain, which, together with her cargo, was his own property, and worth about 160,000 piastres, reduced his circumstances to mediocrity. A few years, however, in some degree recruited his fortunes, so far as, at the opening of the war, to enable him to contribute three brigs to the navy of Greece. He had at one time been captured, with two other Spezziot vessels, by Lord Nelson: his companions, after a strict investigation, still maintaining that their cargo was not French property, were condemned; whilst his frankness in admitting the justness of the capture, notwithstanding that circumstance evidently convicted him, induced the British Admiral to give him his liberty. I never met any man of more unaffected and friendly manners. He seems totally above any vaunting or affectation, and only anxious to achieve his own grand object—the liberation of his country, alike unmoved by the malice and envy of his enemies, or the lavish praises of his countrymen. The bravery of his associates is mingled with a considerable portion of ambition; but with him there seems but one unbiased spring, of steady sterling patriotism.

37. *A Picture of Greece*, σ. 173-175. Βλ. παραπάνω, σημ. 33.